

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 342.51

С. І. ЛЕКАРЬ,*кандидат економічних наук,**заступник Міністра внутрішніх справ України – керівник апарату*

ПОВНОВАЖЕННЯ СИЛОВИХ СТРУКТУР У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Розглянуто компетенцію, завдання та функції силових структур щодо забезпечення економічної безпеки держави. Особливу увагу приділено функціям правоохоронних органів, зокрема органів внутрішніх справ.

Ключові слова: економічна безпека держави, компетенція, силові структури, правоохоронні органи, органи внутрішніх справ.

Внутрішні суперечності соціально-економічного розвитку держави на тлі світової фінансово-економічної кризи загострили проблему забезпечення економічної безпеки України як передумови збереження економічного суверенітету та державної цілісності. Виконання завдання забезпечення економічної безпеки держави покладено на її суб'єктів, які розробляють, затверджують та виконують основні напрямки державної політики національної безпеки України в економічній сфері. Діяльність суб'єктів становить основу адміністративно-правового механізму забезпечення економічної безпеки держави, оскільки спрямована на забезпечення розвитку соціально-економічної сфери держави та підвищення добробуту населення в майбутньому.

Дослідженню повноважень силових структур у забезпеченні економічної безпеки держави в науці адміністративного права було присвячено чимало праць, зокрема роботи В. Б. Авер'янова, Є. О. Агєєвої, О. М. Бандурки, Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, І. П. Голосніченка, О. М. Головка, А. Т. Комзюка, О. Ю. Оболенського, В. Я. Малиновського, А. Ф. Мельника, А. О. Селіванова тощо. Проте на сьогодні залишається не вирішеною низка питань щодо розмежування компетенції та функцій силових структур у розкритті та розслідуванні економічних злочинів, що становлять загрозу економічним інтересам держави.

Метою роботи є дослідження компетенції, функцій та завдань силових структур як суб'єкта забезпечення економічної безпеки держави.

На сьогодні в умовах широкомасштабної криміналізації економіки, підвищення рівня організованої злочинності і корупції важливу

роль і значення має правоохоронне забезпечення економічної безпеки, яке полягає в здатності держави, її правоохоронної системи подолати кримінальну ситуацію в державі.

Як зазначає О. Є. Користін, необхідним елементом державної діяльності є державно-правовий захист економіки – обґрунтована на пізнанні законів суспільного розвитку структурно-інтегрована система заходів, які вживаються компетентними державними органами для охорони інтересів суб'єктів економічної діяльності й забезпечення розвитку ринкової економіки [3].

У загальному вигляді суб'єктами забезпечення економічної безпеки України виступає держава в особі органів державної влади, силові структури, органи нагляду та правосуддя, уповноважені організувати захист об'єктів економічної безпеки, інститути управління економікою, до яких належать міністерства, відомства тощо, а також громадяни України та об'єднання громадян (рис. 1).

При цьому важливу роль у забезпеченні економічної безпеки України відіграє діяльність силових структур, спрямована на захист національних інтересів і гарантію в Україні безпеки особистості, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. До силових структур належать: Збройні Сили України; Служба безпеки України; Державна прикордонна служба України; Державна служба України з надзвичайних ситуацій; Міністерство внутрішніх справ України та інші воєнізовані та збройні формування, утворені відповідно до Конституції України.

Компетенції та функції силових структур регламентуються відповідними нормативно-законодавчими актами [4–10].

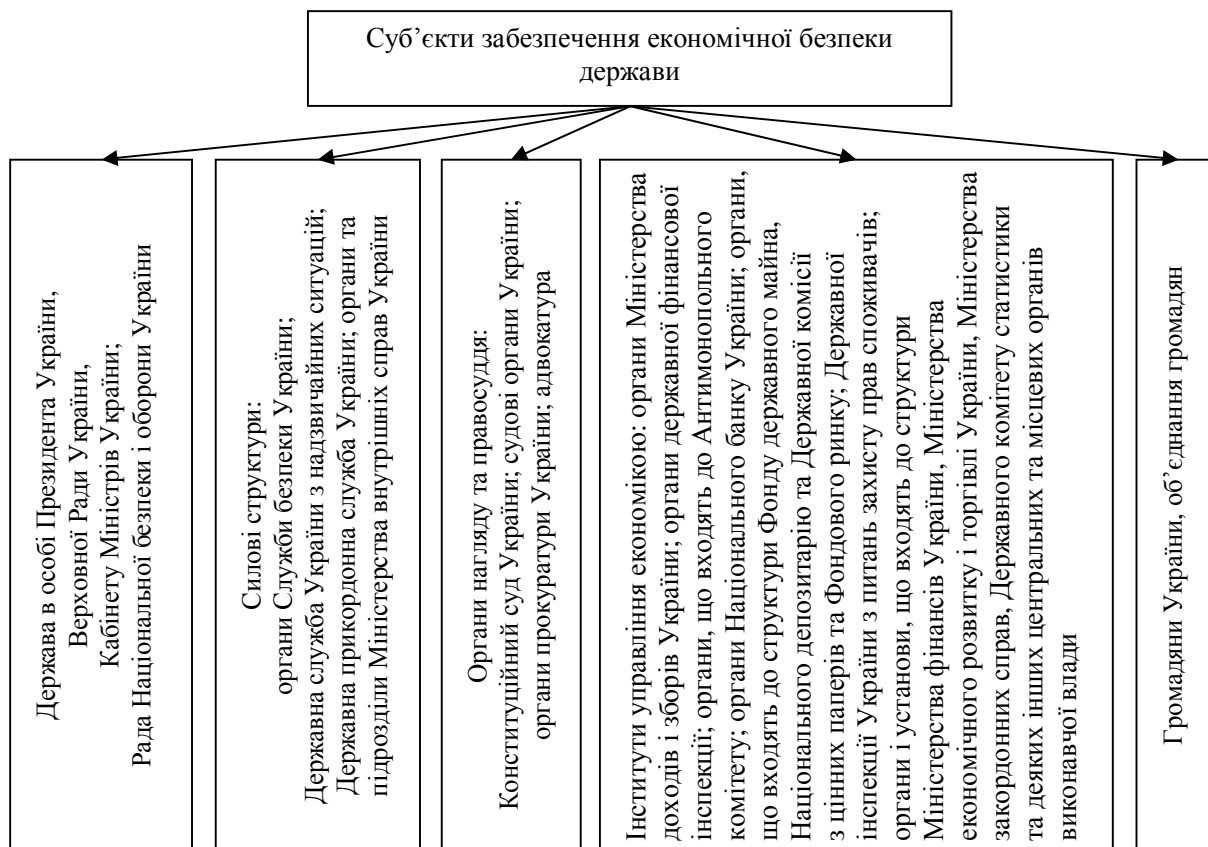

Рис. 1. Класифікація суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави

Відповідно до Закону України «Про Збройні сили України» на Збройні сили України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності, стримування збройної агресії та відсіч їй, охорона повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом [10]. Збройні сили України підпорядковані Міністерству оборони України, Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України є Президент України.

На Службу безпеки України відповідно до Закону України «Про Службу безпеки України» покладаються завдання щодо забезпечення державної безпеки України, захисту державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій груп та осіб. Служба безпеки України підпорядкована Президенту України і підконтрольна Верховній Раді України [9].

Для забезпечення виконання своїх завдань у Центральному управлінні Служби безпеки України та підпорядкованих йому органах відповідно до зазначено вище закону діють такі функціональні підрозділи: контррозвідувального захисту економіки держави; боротьби з корупцією та організованою злочинністю; захисту національної державності; оперативного документування; спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації; боротьби з тероризмом і захисту учасників кримінального судочинства та працівників правоохоронних органів; досудового слідства; охорони державної таємниці; оперативно-технічних заходів; організаційного, інформаційно-аналітичного, кадрового, правового, господарського, фінансового та інших видів забезпечення оперативно-службової діяльності тощо.

Органи Служби безпеки України згідно зі ст. 101 Кримінального процесуального кодексу України проводять дізнання у справах, віднесених законом до їх компетенції, здійснюють розшук осіб, які переслідуються у зв'язку із вчиненням злочинів. Досудове слідство проводиться у справах про економічні злочини, передбачені статтями 201 «Контрабанда», 209 «Легалізація (відмивання) доходів, одержаних

злочинним шляхом» та 209-1 «Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» Кримінального кодексу України [11].

Державна служба України з надзвичайних ситуацій є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра оборони України, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сферах цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, профілактики травматизму невиробничого характеру, а також гідрометеорологічної діяльності. Відповідно до Указу Президента України «Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій» на Державну прикордонну службу України покладаються завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні. Однією з функцій Державної прикордонної служби України є участь у боротьбі з організованою злочинністю та протидія незаконній міграції на державному кордоні України та в межах контрольованих прикордонних районів [6].

Необхідно зазначити, що центральне місце серед суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави посідають правоохоронні органи, зокрема органи внутрішніх справ, діяльність яких спрямована на забезпечення економічної безпеки особи, громадянина, суспільства, держави.

Дослідження вітчизняної юридичної літератури та нормативно-правової бази [1; 3; 4; 7; 8; 11; 12] дозволило виокремити наступні функції органів внутрішніх справ у сфері забезпечення економічної безпеки держави: кримінально-процесуальну; адміністративну; виконавчу; профілактичну; оперативно-розшукову; правоохоронну. Правоохоронні органи провадять боротьбу зі злочинністю і протидіють тероризму, забезпечують захист і врятування населення в разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характерів.

Система органів, уповноважених виявляти та протидіяти економічній злочинності, чітко визначена в законодавстві та включає: підрозділи державної служби боротьби з економіч-

ною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України; спеціальні підрозділи боротьби з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України; спеціальні підрозділи боротьби з корупцією і організованою злочинністю Служби безпеки України; підрозділи податкової міліції та підрозділи боротьби з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом; підрозділи контррозвідального захисту економіки і транспортного комплексу Центрального управління і регіональних органів; підрозділи боротьби з контрабандою та порушенням митних правил; підрозділи військової Служби правопорядку. Діяльність зазначених уповноважених органів за своїм характером є оперативно-розшуковою, спрямованою на отримання доказів про злочинну подію, особу злочинця (підозрюваного або винного), інших обставин справи, що становлять предмет доказування при розслідуванні під час кримінального провадження. Слід зазначити, що кожен правоохоронний орган відповідно до своєї предметної компетенції спеціалізується на вирішенні конкретних завдань щодо захисту економічної безпеки (економічних умов розвитку суспільства) [2].

Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України є самостійним структурним підрозділом у складі кримінальної міліції апарату МВС України, який безпосередньо підпорядковується Міністрові внутрішніх справ України або уповноваженому ним заступникові та згідно із законодавством України організовує і здійснює оперативно-розшукову діяльність [5].

У розділі II Положення про Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України [5] визначено його основні завдання: участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері боротьби із злочинністю, захисту економіки та об'єктів права власності; своєчасне припинення злочинів у сфері економіки та запобігання їм; аналіз, прогнозування криміногенних процесів у сфері економічної діяльності; виявлення причин і умов, які сприяють учиненню правопорушень у сфері економіки, та вжиття заходів щодо їх усунення тощо.

Слідчі органів внутрішніх справ здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених законом України про кримінальну відповідальність, крім тих, які віднесені до підслідності інших органів досудового розслідування. У кримінальних провадженнях щодо злочинів, передбачених статтями 209-1, 384, 385, 386, 387, 388, 396 Кримінального

кодексу України, досудове розслідування здійснюється слідчим того органу, до підслідності якого належить злочин, у зв'язку з яким почато досудове розслідування. Якщо під час досудового розслідування буде встановлено інші злочини, вчинені особою, щодо якої провадиться досудове розслідування, або іншою особою, якщо вони пов'язані зі злочинами, вчиненими особою, щодо якої провадиться досудове розслідування, і які не підслідні тому органу, який здійснює у кримінальному провадженні досудове розслідування, то у разі неможливості виділення цих матеріалів в окреме провадження прокурор, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням, своєю постановою визначає підслідність всіх цих злочинів [13].

У майбутньому органами державної влади планується створення Державного бюро розслідувань. Згідно зі ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України, слідчі такого бюро будуть здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, учинених: особами, зазначеними в пунктах 1–3 ч. 2 ст. 2 Закону України «Про державну службу», Головою Національного банку України, його першим заступником чи заступником, членом Ради національної безпеки і оборони України; суддею чи працівником правоохоронного органу; службовими особами, посади яких згідно зі ст. 6 Закону України «Про державну службу» віднесені до посад державної служби підгруп I-1, I-2, I-3, I-4, II-1, II-2, III-1, IV-1; особами, посади яких згідно зі ст. 14 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» віднесені до першої та

другої категорії посад в органах місцевого самоврядування [13].

З огляду на викладене можна дійти таких **висновків**:

– роль суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави має бути чітко визначена і обмежена обставинами, що становлять загрозу національним економічним інтересам;

– компетенції, завдання й повноваження суб'єктів забезпечення економічної безпеки держави мають бути чітко визначені на законодавчому рівні;

– законодавство, що регламентує діяльність силових структур, має містити положення щодо заходів протидії корупції та захисту від політизації;

– забезпечення належного контролю за діяльністю Збройних Сил України, правоохоронних органів та інших військових формувань.

Таким чином, силові структури виконують важливу функцію захисту національних економічних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз. Повноцінне запровадження правової реформи в Україні потребує розмежування компетенції та усунення дублювання повноважень силових структур загалом і в аспекті забезпечення економічної безпеки держави зокрема. Це дозволить скоординувати роботу силових структур для виконання покладених на них завдань щодо забезпечення захисту національних інтересів в економічній сфері, забезпечити зниження криміналізації суспільства і, як наслідок, побудувати стійку й конкурентоспроможну національну економіку та підвищити добробут населення.

Список використаної літератури

1. Адміністративне право України [Електронний ресурс] : опорн. консп. – Режим доступу: <http://www.ebk.net.ua/Book/Admpravo/018-020.htm>.
2. Детюк А. Правоохоронні органи як суб'єкти системи забезпечення економічної безпеки України / А. Детюк // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 12 (168). – С. 33–37.
3. Користін О. Є. Економічна безпека : навч. посіб. / О. Є. Користін, О. І. Барановський, Л. В. Герасименко. – К. : КНУВС, 2010. – 368 с.
4. Повноваження міністерств і інших органів виконавчої влади по забезпеченню національної безпеки України в економічній сфері [Електронний ресурс] // Економічна безпека України. – Режим доступу: http://www.info-works.com.ua/all/economichna_teoria/1101.html.
5. Положення про Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : затв. наказом від 3 верес. 2012 р. № 769. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1588-12>.
6. Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій [Електронний ресурс] : затв. указом Президента України від 16 січ. 2013 р. № 20/2013. – Режим доступу: <http://www.mns.gov.ua/content/law.html>.
7. Про міліцію [Електронний ресурс] : закон України від 20 груд. 1990 р. № 565-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/565-12>.
8. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю [Електронний ресурс] : закон України від 30 черв. 1993 р. № 3341-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>.
9. Про Службу безпеки України [Електронний ресурс] : закон України від 25 берез. 1992 р. № 2229-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>.

10. Про Збройні сили України [Електронний ресурс] : закон України від 6 груд. 1991 р. № 1934-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12>.
11. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : за станом на 18 квіт. 2013 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
12. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін. ; за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – К. ; Х. : Юрінком Інтер ; Право, 2002. – 416 с.
13. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : за станом на 18 квіт. 2013 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

Надійшла до редколегії 20.04.2013

ЛЕКАРЬ С. И. ПОЛНОМОЧИЯ СИЛОВЫХ СТРУКТУР В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

Рассмотрены компетенция, задачи и функции силовых структур относительно обеспечения экономической безопасности государства. Особое внимание уделено функциям правоохранительных органов, в частности органов внутренних дел.

Ключевые слова: экономическая безопасность государства, компетенция, силовые структуры, правоохранительные органы, органы внутренних дел.

LEKAR S. POWERS OF POWER STRUCTURES IN THE ENSURING ECONOMIC SAFETY OF THE STATE

Competence, tasks and functions of power structures concerning ensuring economic safety of the state are considered. The special attention is paid to functions of law enforcement bodies, in particular to the bodies of internal affairs.

Keywords: economic safety of state, competence, power structures, law enforcement bodies, bodies of internal affairs.

УДК 351.746.1

В. І. РАТУШНЯК,

заступник Міністра внутрішніх справ України

ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ МІЛІЦІЇ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ МІЖ СОБОЮ ТА З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Досліджено основні підходи до визначення поняття взаємодії. Розглянуто проблеми співвідношення категорій «взаємодія» та «координація». Відповідно до особливостей завдань та функцій, що покладені на підрозділи міліції громадської безпеки, визначено поняття та напрямки взаємодії в діяльності підрозділів міліції громадської безпеки.

Ключові слова: взаємодія, координація, узгодження, повноваження, міліція громадської безпеки.

У період розбудови та системного оновлення всіх сфер суспільного життя, його демократизації, сучасного цивілізованого розвитку важливого значення держава надає створенню передумов для виходу на більш якісний рівень правоохоронної діяльності, реформуванню та вдосконаленню системи Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) України, наближенню її до рівня європейської структури. Тому на сьогодні в діяльності правоохоронних органів щодо охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки та протидії злочинності важливого значення набуває забезпечення належної взаємодії підрозділів системи МВС, осо-

бливе місце серед яких посідають підрозділи міліції громадської безпеки, що є постійною темою нарад, семінарів та зустрічей з представниками різних органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості [1; 2].

Огляд юридичної літератури дає підстави стверджувати, що теоретичні та практичні питання організації взаємодії як у цілому (організації як функції управління), так і окремих її аспектів (організації взаємодії галузевих служб і взаємодії з громадськими організаціями) неодноразово ставали предметом наукових досліджень С. І. Айвазяна, О. М. Бандурки, С. М. Гусарова, Н. Р. Нижник, В. М. Плішкіна, І. Л. Олійника,